

УДК 378. 046. 4

**Мельник О.О., к.і.н., доц., Михайлов В.В., к.і.н., доц.,
Щербакова Н.В., к.філос.н., ст. викл., Зімонова О.В., ст. викл.**

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩОМУ АГРАРНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Анотація. У статті розглядаються інноваційні методи викладання гуманітарних дисциплін у вищому аграрному закладі, які використовуються на сьогодні.

Ключові слова: інновації, навчальний процес, вища аграрна освіта, дистанційне навчання.

Постановка проблеми. У ХХІ столітті, коли відбувається перехід до інформаційно розвиненого суспільства, вища освіта набуває особливого значення для розвитку всього людства. Головним завданням кожного вищого навчального закладу, у тому числі і аграрного, є навчання і виховання молоді особистості, яка зможе самостійно вирішувати складні професійні, політичні, економічні, соціальні, культурні та інші проблеми, які з'являються у сучасному суспільстві.

«Педагогіка нас вчить, що спочатку треба поставити завдання, мати певну практику, певні результати. Згодом ми повинні проаналізувати ці результати, просто їх перевірити, з'ясувати що саме вдалося, а що не вдалося. І лише на цій основі пропонувати студентству нові навчальні курси, або приймати якісь глобальні рішення щодо змін у системі освіти. На жаль, усі ми вже звикли працювати у дещо іншій площині, коли спочатку приймаються рішення, а потім педагогічні колективи змушені працювати «під ці рішення» [1, с. 24].

Вища освіта в Україні в умовах сьогодення (проблеми в соціально-економічній сфері, нестабільна політична ситуація, освітянська реформа, війна на сході України та карантин в умовах пандемії COVID-19) вимагає від викладачів гуманітарних дисциплін для модернізації вищої аграрної освіти впровадження інноваційних методів викладання.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації - це новостворені і вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно покращують структуру та якість виробництва і соціальної сфери [2, ст.1].

Становлення та розвиток нових технологій і методів у сучасній вищій освіті актуальні, тому є потреба у викладацьких кадрах, які б змогли забезпе-

чити інноваційний підхід до реалізації цих тенденцій під час навчально-виховного процесу. Викладачі отримали можливість створювати і втілювати власні інноваційні методики [3, с. 48]. Але слід зазначити, в умовах реформування системи вищої освіти, зменшення набору студентів, запровадження ЗНО для випускників коледжів та бакалаврів, виникає певна конкуренція між викладачами фахових та суспільно-гуманітарних дисциплін. Усі ці зміни активізували потребу оновлення і вдосконалення освітнього середовища ВНЗ. В Національній доктрині розвитку освіти зазначено, що в Україні повинен забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти шляхом оновлення змісту освіти та організації навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень [4].

Актуальність статті обумовлюється тим що в умовах модернізації суспільства, глобалізації світу, входження вітчизняної системи освіти у загально-світовий простір та тими викликами, що стоять перед Україною, без запровадження інноваційних технологій у закладах вищої аграрної освіти та збереження гуманітарних дисциплін, побудова громадянського суспільства у нашій державі буде занадто важкою. Оскільки саме суспільно-гуманітарні науки формують особистість студента відповідно до сучасних і реальних вимог нашого суспільства, розвивають його логічне, історико-філософське мислення, навчають політичному і соціально-економічному аналізу процесів, які відбуваються, та розкривають особливості розвитку нашого різноманітного світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ця проблематика знайшла своє відображення в працях вітчизняних і зарубіжних авторів, її досліджують провідні філософи, психологи та педагоги (В. Бачинін, Г. Васянович, Л. Зеліско, В. Кремень, В. Лутай та ін.) і, незважаючи на свою практичну значущість, у науково-дослідному плані все ще перебуває на стадії розробки, змушуючи науковців розглядати різні аспекти її сутності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є спроба визначити характерні особливості засобів, форм і методів навчання за допомогою інноваційних технологій на прикладі роботи кафедри суспільно гуманітарних наук Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного, розкрити специфіку їх використання в інтерактивному середовищі вишів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Терміни «традиційне навчання» та «інноваційне навчання» запропоновані групою вчених у доповіді Римському клубу (1978), який звернув увагу світової наукової громадськості на неадекватність принципів традиційного навчання вимогам сучасного суспільства до особистості, її пізнавальних можливостей. Інноваційне навчання орієнтоване на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, різноманітних форм мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми. Головними недоліками традиційної системи освіти є породжені нею невміння і небажан-

ня дітей вчитися, несформованість цілісного ставлення до власного розвитку та освіти. Подолання кризи сучасної освіти можливе завдяки формування принципово нової системи освіти [5, с.28].

Інновація освіти - цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог. Інновації у вищій школі передбачають: вивчення, узагальнення та поширення кращого вітчизняного, європейського та світового досвіду в цій сфері; організація і проведення конференцій, семінарів, круглих столів, тренінгових курсів з інноваційних методик викладання гуманітарних дисциплін у аграрному ВНЗ; застосуванні кредитно-модульної системи організації навчального процесу з рейтинговою оцінкою знань студентів. Це є запорукою підвищення якості навчання та стимулювання самостійної роботи студентів [6, с. 35].

Для більш результативного навчання виправдане застосування принципу наочності разом з викладанням матеріалів лекції за допомогою комп'ютера, проектора, інтерактивної дошки, телевізорів з великою діагоналлю тощо. Таким чином викладач оптимізує та урізномаятнює процес гуманітарних дисциплін.

Але існують перепони пов'язані із застосуванням інноваційних технологій, які мають об'єктивний та суб'єктивний характер. До першого типу відносяться: недостатність правового забезпечення або часті зміни у змісті навчального процесу; неготовність викладачів перейти на нові форми і методи викладання; відсутність організаційних осередків інновацій; матеріально-технічні проблеми. До другого типу: - пасивність викладача у використанні нових технологій, через постійну зміну «правил гри».

Викладач вважається готовий до інноваційної діяльності за таких умов: внутрішньо визнав значимість змін; він готовий до розв'язання нестандартних ситуацій у навчальному процесі; ситуація в колективі та установі сприятливі до запровадження інновацій та підтримує викладача-новатора.

На сьогодні педагогічна наука розрізняє кілька видів традиційних технологій: предметно орієнтована (головна мета навчання - засвоєння матеріалу); особисто орієнтована (від студента, головне не засвоєння матеріалу, а розвиток його особистості); партнерська (викладач дбає як за засвоєння навчального матеріалу, так і за розвиток особистості студента).

Але криза освіти у сучасному світі викликали до життя нові освітні технології, пов'язані з неможливістю опанувати існуючий обсяг знань, зростанням вимог до професійних навичок, що виявляє великі проблеми у передачі знань традиційними формами навчання. Новою технологією організації навчального процесу є технологія ситуаційного навчання (кейс-метод). Його сутність можуть ілюструвати наступні положення. По-перше, мета навчання відрізняється від класичної схеми - навчити, дати єдино «правильні», раз і назавжди визначені знання, вміння та навички. Навчальний процес орієнтований на усвідомлення не єдиної, а багатьох істин. У аграрному ВНЗ кейс-метод можна застосувати для вивчення дисциплін, істина в яких плю-

ралістична: філософії, педагогіки, психології, історії тощо. По-друге, кейс-методу, на відміну від традиційних технологій, властивий демократичний характер процесу одержання знань. Студент є рівноправним із іншими учасниками обговорення проблеми, у тому числі з викладачем [7, с.100]. Головним у навчанні є не оволодіння готовими знаннями, а їх вироблення в процесі співтворчості студента й викладача.

Але, на жаль, в Україні через значні соціально-економічні проблеми застосування цієї технології поки неможливе.

Традиційні форми організації навчального процесу дають нам такі показники за умов пасивного навчання (лекція – 5%, читання – 10%), а найбільші – активного та інтерактивного (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших чи негайне застосування – 90%) [8, с.101]. Це, безперечно, середньостатистичні дані, і в конкретних випадках результати можуть бути дещо іншими, але в середньому таку закономірність може простежити кожен педагог. В даний час немає чіткого поділу між активними та інтерактивними методами навчання, одні і ті ж методи можуть ставитися різними експертами і до активних, і до інтерактивних [9].

Сучасною формою активних методів навчання виступають інтерактивні методи навчання. Інтерактивні методи навчання пов'язані з більш тісною взаємодією студентів не тільки з викладачем, але і між собою. Викладач виконує роль організатора, помічника, створюючи новий формат проведення занять.

Кафедра суспільн-гуманітарних наук була створена 26 серпня 2015 року шляхом об'єднання кафедр українознавства та філософії і соціології. (Наказ №374-ОД від 26.08.15). Сьогодні кафедра налічує 13 співробітників, серед яких 1 доктор політичних наук, 8 кандидатів наук: історичних, філологічних, педагогічних, філософських, соціологічних; 2 викладачів та 2 старших лаборанта. Очолює кафедру кандидат філологічних наук, доцент Максимець Оксана Миколаївна.

Специфікою кафедри є викладання широкого спектру дисциплін для студентів усіх факультетів університету: «Історія України та історія української культури», «Історія науки і техніки», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культура наукової мови», «Психологія», «Політологія», «Соціологія», «Етика та естетика», «Інтелектуальна власність», «Філософські проблеми наукового пізнання», «Філософія науки та інноваційного розвитку», «Психологія і педагогіка в вищій школі», «Педагогіка».

Викладачі кафедри навчальну роботу спрямовують на активізацію інтелектуально-духовного потенціалу молоді, вдосконалення її мовної культури, поглиблення знань з україністики, філософії, правознавства, психології та педагогіки, використовуючи сучасні методи та прийоми викладання. Важливе значення серед різних форм проведення занять завжди мала і має лекція. До числа найбільш часто використовуваних інтерактивних лекцій можна віднести: проблемну лекцію, лекцію-провокацію, лекцію-візуалізацію, лекцію прес-конференцію, лекцію-бесіду і лекцію-дискусію. При навчанні

студентів не можна повністю відмовитися від класичних лекцій, необхідно поступово доповнювати їх нетрадиційними формами, вносити в них інноваційні елементи, орієнтуючись на студентську аудиторію.

Останнім часом серед викладачів кафедри СГН популярності набувають інтерактивні практичні та семінарські заняття. В ході таких занять у студентів формуються вміння формулювання своєї позиції, постановки і рішення задач, відстоювання своєї точки зору, навички проведення дискусії. Найпопулярнішими серед викладачів при проведенні інтерактивних занять є такі методи: навчальна дискусія, «мозковий штурм», «круглий стіл», ділова гра які застосовуються на заняттях з історичних, філософських, психологічних та філологічних дисциплін.

Ще одним іноваційним методом організації навчальної діяльності викладачів кафедри є використання дистанційної освіти, яка забезпечує доставку інформації в інтерактивному режимі за допомогою використання інформаційно-комунікаційних технологій (система Moodle) від викладачів до студентів. Дистанційне навчання зробило справжню революцію в освітньому та інформаційному процесах. Онлайн-курси різних дисциплін кафедри СГН доступні кожному студенту, який має доступ до мережі Інтернет та навчально-інформаційного порталу ТДАТУ. Портал наповнений різноманітними пропозиціями онлайн-курсів, тому студенту лишається тільки обрати курс собі відповідно навчального плану свого курсу та спеціальності. Особливо актуальним стало використання дистанційної освіти під час карантину в умовах пандемії COVID-19.

Метою самостійної роботи є закріплення знань, формування умінь і навичок, розширення інтересу до дослідницької діяльності, підвищення рівня підготовки студента. в сучасних умовах великого значення набуває використання інтерактивних форм самостійної роботи студентів. Наприклад, завдання для самостійної роботи студентів можуть бути спрямовані на підготовку презентацій з окремих проблемних питань дисциплін кафедри, робота з базою тестів для навчання і для контролю знань, Провідні фахівці кафедри, маючи на меті залучити студентів до цілеспрямованої наукової діяльності, керують роботою наукових студентських гуртків, учасники яких оволодівають необхідними навичками дослідницької роботи.

Одним із пріоритетів діяльності кафедри є виховна робота. Адже утвердження української національної ідеї і розбудова на її основі нашої держави вимагає висококваліфікованих спеціалістів, з високими моральними якостями, розвиненими почуттями патріотизму, громадянської та національної гідності, активної життєвої позиції в процесі державотворення. Підготовка таких спеціалістів здійснюється на основі вимог державної концепції національного виховання та концепції виховання, розробленої в університеті, з урахуванням етнічних, соціальних і духовних особливостей студентського колективу. Зусилля викладачів кафедри спрямовуються на те, щоб кожна лекція, практичне чи семінарське заняття мали виховну спрямованість, а виховання студентів проводилося не лише на основі розгляду тих

чи інших тем, питань, прикладів та фактів, але й особистісної оцінки різних проблем.

Висновки. Отже, використання інноваційних методик у навчальному процесі ВНЗ, зокрема при вивчення гуманітарних дисциплін, створює умови для ефективної самореалізації особистості майбутнього фахівця аграрного профілю. Значною мірою це залежить від педагогічної майстерності викладача гуманітарних дисциплін, від прояву його майстерності, бажання оволодівати сучасними освітніми технологіями та готовності студента до цих інновацій і в навчально-виховному процесі.

Список використаних джерел.

1. Левітас Ф.Л. Інноваційні підходи до викладання гуманітарних дисциплін у вищій школі с.23-27. Аактуальні проблеми викладання історії України та історії української культури у вищій школі: матеріали міжвузівського науково-методичного семінару (м. Київ, 18 грудня 2009 р.). Київ: «Політехніка», 2010. 89 с.

2. Закон України «Про інноваційну діяльність». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2002. № 36. ст.266.

3. Кочубей А.В. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Рівне. 2013 Випуск 7 (50). С.47-53.

4. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 року N 347/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

5. Бистрова Ю. В. Інноваційні методи навчання у вищій школі України Право та інноваційне суспільство. 2015. № 1 (4). С. 27-32

6. Прокопів Л. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ. 2017. 166 с.

7. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав. 3-тє видання, виправлене. 2015. 304 с.

8. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ. Полтава : ПУЕТ, 2013. 309 с.

9. Бедулина Г.Ф. Интерактивные методы преподавания социально гуманитарных дисциплин: редакция от 12.08.2010 г. URL: <http://www.pacademy.edu.by/public/academ.phtml yanushevich. htm>

Melnyk O.O., Mykhailov V.V., Shcherbakova N.V., Zimonova O.V. Innovative methods of teaching humanities in higher agricultural educational institutions

Summary. The article deals with innovative methods of teaching Humanities in higher agricultural institutions, which are used today.

Key words: innovations, educational process, higher agricultural education, distance learning.